

Operační maskování vojsk (sil) v operacích

Redakčně upravený obsah článku plukovníka V. A. Nazarenka, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 9/1984.

V minulé válce a zvláště v průběhu lokálních válek stal se rádiový průzkum jednou z nejdůležitějších součástí soudobého průzkumu jak ve strategickém, tak i operačně taktickém rozsahu. Proti jeho vysoké efektivnosti byly zcela pochopitelně určeny: rádiová dezinformace, rádiová imitace, rádiová demonstrační činnost a rádiové maskování jako prvky způsobů operačního maskování v celku.

Rádiová dezinformace spočívá ve využití rádiových prostředků k předávání klamných zpráv o přítomnosti a rozmístění vojsk (sil), vojenských objektů (cílů), jejich stavu, bojeschopnosti a činnosti a také o plánech (zámyslech a záměrech) vedení s cílem zmást a oklamat nepřítele. V průběhu minulé války byla rádiová dezinformace uskutečňována vysíláním (předáváním) klamných informací v bojových rádiových sítích (rádiových směrech) vlastní spojovací soustavy s tím, aby je nepřátelský průzkum zachytil a vstupem svých rádiových prostředků do jeho rádiové sítě k předání speciálně vypracovaných klamných informací (povelů), nařízení, zpráv, (signálů).

Rádiové dezinformace široce a efektivně využívala Sovětská armáda v letech Velké vlastenecké války. Např. v průběhu běloruské operace klamnými zprávami o příslušnosti 65. armády 25. 6. roku 1944 štáb 1. gardového tankového sboru dezinformoval nepřítele, který byl obklíčován v prostoru Bobrujska, předal mu v komplexu s jinými způsoby a prostředky rádiové informace o přítomnosti značných sil sovětských vojsk než tomu bylo ve skutečnosti. Při vedení rádiové korespondence

byly využity dříve používané tabulky a částečně zakódovaný text.

Tento příklad přesvědčivě dokazuje důležitost organizace rádiové dezinformace a dodržení jednoho z nejdůležitějších jeho principů — dovedné volby objektu klamání, tj. toho velitelského stupně nepřítele, od kterého očekáváme odvetnou reakci.

Nejsložitější a značně efektivní formou rádiové dezinformace, jak to potvrzují zkušenosti z minulosti, je vstup do rádiové sítě nepřítele a předání klamných informací vlastními rádiovými stanicemi. Tak např. v průběhu protiútoků u Stalingradu (prosinec roku 1942) obsluhy rádiových stanic 120. střelcké divize (21. armády), tím, že se vydávaly za volanou stanicí 6. německé armády, navázaly rádiové spojení a v odpovědi předaly klamné informace. To napomohlo úspěšnému vedení bojové činnosti v pásmu divize při obsazení důležitých dominant.

Úspěch izraelského vojenského letectva ve válce na Blízkém východě (v roce 1967) je vysvětlován nejen dosažením překvapujících úderů, ale také opatřeními rádiové dezinformace v průběhu války. Protože Izraelci znali frekvence a šifru protistojících vojsk, po vzletu vlastních letounů ihned vstupovali do jejich rádiových sítí a klamali arabské naváděcí stanoviště a letouny předáváním nepravdivých zpráv.

Takovým způsobem byl 6. června roku 1967 zmařen protiúder 4. egyptské tankové divize: po jejím zavázání do boje předem odřady obdržely rozkaz rádiem k odchodu za Suezský kanál. Jak se později zjistilo, tento rozkaz nebyl vydán egyptským velením, ale izraelskými dezinformátory.

V ozbrojené agresi proti Libanonu (v roce 1982) izraelské velení také v široké míře používalo rádiové dezinformace, která byla vedena v rámci operačního maskování, a to s využitím otevřených a skrytých spojovacích kanálů.

Dezinformující radiogramy v arabském jazyce byly předávány podle existujících kódovacích tabulek.

Tohoto způsobu rádiového klamání je možné s úspěchem použít jen v tom případě, kdy máme a známe nepřátelské podklady ke kódování, kdy jsou připraveni radiisté, kteří dokonale znají jazyk a pravidla rádiového vysílání. Rádiová dezinformace v arabsko-izraelských válkách byla vždy cílevědomá a aktivní, což v určité míře napomohlo k dosažení překvapení v činnosti vojsk.

Rádiová imitace představuje práci speciálně vyčleněných rádiových prostředků v klamných uskupeních a prostorech rozmístění vojsk. Mezi základní opatření rádiové imitace patří:

- vytvoření objektů rádiového průzkumu (rádiových stanic, spojovacích linek, sítí a spojovacích uzlů), které ve skutečnosti neexistují,

- rádiové vysílání s cílem imitace přesunů vojsk, štábů a bojové techniky po klamných osách přesunu,

- práce rádiových prostředků co do místa, času a dalších parametrů.

Jako příklad organizace a vedení rádiové imitace s cílem oklamat nepřítele o uskupení vojsk, které ve skutečnosti nebylo vytvořeno, může být uvedena organizace klamné rádiové sítě v bývalém prostoru rozmístění 5. gardové tankové armády při přípravě korsun-ševčenkovské útočné operace 2. ukrajinského frontu. V tomto prostoru, ve kterém byla dříve rozmístěna vojska, od 21. do 28. ledna roku 1944 byla rozvinuta rádiová síť v místech, kde byly dříve rozmístěny štáby armády, tankových sborů, brigád a praporů. Správně a dobře organizovaná práce celé rádiové sítě, která imitovala práci štábu svazu, svazků a útvarů, značně skloubení rádiové imitace s jinými opatřeními operačního maskování zabezpečily úspěch klamného soustředění vojsk a napomohly utajenému přeskupení sil a prostředků armády, posilového dělostřelctva a podpůrných útvarů do nového prostoru soustředění. Tímto způsobem se podařilo oklamat nepřítele a zmást ho o směru hlavního úderu frontu.

Rádiovou dezinformaci a rádiovou imitaci v široké míře využívalo americko-anglické

velení při přípravě operace „Overlord“. V celém komplexu s jinými způsoby klamání nepřítele napomohla práce speciálně vyčleněných rádiových prostředků dezinformovat německá fašistická vojska o prostoru vysazení a směru hlavního úderu nejdůležitějších sil spojeneckých vojsk v Normandii v létě roku 1944.

Aktivně byla uskutečňována rádiová imitace v průběhu agrese Izraele v Libanonu v roce 1982. V místech stále dislokace izraelských útvarů, které byly přesunuty do Libanonu, byly vytvářeny rádiové sítě, jež imitovaly reálnou činnost dříve existujících rádiových prostředků v daných prostorech.

Rádiová demonstrační činnost spočívá v záměrném uskutečňování klamné činnosti skutečných vojsk s využitím rádiových prostředků, které jsou dodatečně rozvinovány ve spojovací soustavě odpovídajících stupňů velení vojskům, k dezorientaci protistojící strany, a to z hlediska uskupení vlastních sil a prostředků v určitém prostoru nebo směru.

Klasickým příkladem komplexního použití rádiových prostředků ke klamání nepřítele je operační rádiová demonstrační činnost, organizovaná a vedená v pásmu 59. armády Volchovského frontu v červenci—srpnu roku 1943. Jejím cílem bylo vytvořit u nepřítele jistotu, že na pravé křídlo 59. armády je přisunováno pět nových střeleckých divizí, dělostřelctvo a tanky a že je na tomto směru frontu připravována aktivní útočná činnost.

Zkušenosti potvrzují, že efektivnost rádiové demonstrační činnosti do značné míry závisí na pravděpodobnosti uskutečňovaných opatření, zejména z hlediska splnění všeobecně přijatého způsobu práce soustavy rádiového spojení v přípravném období. Zejména proto v předvečer lvovsko-sandoměřské operace při imitaci soustředění tankové armády v klamném prostoru, byla v prvním období od 8. července roku 1944 uskutečňována s pomocí rádiových stanic jen prověrka spojení, od 9. do 11. července se tyto stanice plně odmlčely a jen od 13. 7. bylo zahájeno rádiové spojení. Rádiové stanice pracovaly v normálním provozu: změna volacích znaků, signálů k prověrce a hesel byla uskutečňována každých 24 hodin a změna rádiových vln každých 4—5 dnů. S přiblížením lhůty zahájení operace začaly se přemísťovat příbrané armádní a sborové rádiové stanice určené k rádiové demonstrační činnosti do klamných výchozích prostorů, kde opět uskutečňovaly prověrku spojení.

Po zhodnocení zkušeností z uskutečňování opatření rádiové dezinformace, rádiové imitace a rádiové demonstrační činnosti v letech druhé světové války, můžeme udělat závěr, že tyto způsoby klamání nepřítele s využitím rádiových stanic byly jen výjimečně používány na taktickém stupni. Bylo to podmíněno především omezeným množstvím rádiových stanic u svazků a útvarů a také poměrně malým pásmem a hloubkou vedení boje. Kromě toho velitelé a štáby svazků (útvarů) neměli vždy dostatek takových informací, které by jim umožnily klamat nepřítele a imitovat klamnou činnost vojsk použitím rádiových stanic.

Možnosti rádiového klamání nepřítele v soudobých podmínkách prudce vzrostly. Již v lokálních válkách, např. na Blízkém východě, bylo používáno s cílem oklamat nepřítele o charakteru bojové činnosti a směrech připravovaných úderů také na úrovni divize — brigáda.

Stále více nabývá na významu rozpracování otázek maskování a klamání s pomocí rádiových prostředků v průběhu velkých operačně strategických cvičení vojsk NATO. Např. na cvičení „Vintex-75“ „hnědí“ při plánování vysazení námořního výsadku na pobřeží Norska, uskutečnily klamné vysazení v určité vzdálenosti od skutečného prostoru bojové činnosti. S klamným vysazením byly použity rádiové stanice operačních a taktických stupňů velení, přičemž byla hlavní pozornost věnována rádiovým sítím letectva a dělostřelectva, tj. prostředkům palebného ničení. To mělo, podle názorů specialistů, přispět k úspěchu plánovaných opatření ke klamání „nepřítele“.

Analýza způsobů a forem klamání nepřítele s použitím rádiových prostředků v minulé válce nám umožňuje udělat některé závěry:

1. Rozhodnutí k uskutečnění rádiového klamání, včetně určení způsobů, prostředků a času musí vycházet především ze znalostí nepřítele, jeho možností, způsobů sběru, zpracování a zobrazení situace.

2. Rozpracování legendy a plánování použití rádiových prostředků ke klamání nepřítele je účelné uskutečňovat na základě podrobného zhodnocení situace s přihlédnutím k takovým faktorům, jako jsou reálné podmínky ke klamání nepřítele z hlediska pravděpodobnosti předávání zpráv, jeho vnímavost k rádiovým informacím, síly a prostředky k vedení daného druhu dezinformace a proti komu je určena a doba odvetné činnosti.

3. Odborně organizované předávání klamných informací v rádiových sítích nepřítele

je značně efektivním opatřením působením na jeho velení, zvláště v průběhu vedení bojové činnosti, a může způsobit přijetí nesprávného rozhodnutí.

4. Rádiové klamání je nutné dokonale sladit s jinými opatřeními v maskování co do cíle, místa, doby a objektu působení s přihlédnutím k všeobecné a konkrétní situaci, reálným možnostem techniky rádiového spojení bojujících stran. Přitom ke zvýšení pravděpodobnosti zachycení rádiových zpráv nepřítelem je vhodné zpravidla využít signálů se zvýšenou pronikavostí poslechu na dostupných frekvencích.

5. Při organizaci rádiové dezinformace je zapotřebí dokonale připravit dezinformační materiály, aby se svou formou a dalšími příznaky nelišily od stále používaných bojových vysílání, a to jak vlastních vojsk, tak i nepřítele.

6. K rozpracování opatření rádiové dezinformace, rádiové imitace a rádiové demonstrační činnosti je potřeba vylénit jen omezený okruh osob a tato opatření přísně utajovat. Řízení těchto opatření musí být organizováno centralizovaně a zabezpečena kontrola utajení jejich přípravy a uskutečnění.

Zkušenosti z války a cvičení potvrzují, že k dosažení úspěchu v maskování jakéhokoli rozsahu do značné míry napomáhá dovedně organizované a stále uskutečňované **rádiové maskování**, jako komplex organizačně technických opatření zaměřených ke ztížení získávání zpráv průzkumem nepřítele odposlechem a analýzou vyzarování rádiových, radioreléových a dalších druhů spojovacích prostředků. Opatření rádiového maskování byla vedena s cílem snížit efektivnost rádiového průzkumu nepřítele a uskutečňována vojsky ve všech druzích bojové činnosti.

Organizační a technická opatření rádiového maskování v operacích byla vedena zejména ve směru omezení nebo zakázání rádiového vysílání (vyzarování rádiových prostředků). Směřovala k odstranění demaskujících příznaků práce rádiových prostředků a měla na rozdíl od opatření rádiového klamání poměrně pasivní charakter. K zamezení nebo ztížení získání zpráv rádiového vysílání nepřítelem, zaměřením rádiových stanic v provozu a dále k zamezení zjištění rozmištění spojovacích uzlů a míst velení byl ustanoven přísný režim práce celého systému rádiového spojení. Právo povolovat nebo zakazovat (úplně nebo částečně) vysílání rádiových prostředků měli náčelníci štábů do divize v to.

K zabezpečení efektivnosti rádiového maskování v letech Velké vlastenecké války patřilo např. při směně vojsk do povin-

ností nově přisunovaných svazků (útvárů) některou dobu pracovat s provozními údaji a rádiovými stanicemi měněných vojsk a z jejich míst velení. Při přeskupování byl zakázán provoz rádiových stanic v nových místech bojové činnosti s použitím dřívějších provozních údajů.

V současné době zakázat úplně provoz rádiového spojení, zvláště prostředků velení vojskům, není vždy možné. Proto vyloučení rádiové činnosti v širokém měřítku při přípravě a vedení operací, jako jednoho z hlavních způsobů rádiového maskování v minulosti, bude značně ztíženo. Je nutné hledat jiné formy dovedného využívání demaskujících příznaků rádiových prostředků a soustav rádiového spojení ke klamání nepřátelského rádiového průzkumu z hlediska požadované činnosti a objektů vlastních vojsk.

Jak potvrzují zkušenosti z minulých válek, opatření rádiového maskování se rozdělovala na obecná, která se týkala všech rádiových vyzařovacích prostředků, a dílčí, která uskutěčňovala jen určité druhy vyzařování.

K obecným opatřením patřilo:

- použití maximálně potřebného množství rádiových prostředků ke splnění stanoveného úkolu,

- omezená doba práce a množství používaných kódů,

- utajení pracovních kmitočtů a nejdůležitějších charakteristik rádiových vyzařovacích prostředků,

- udržení (podle možnosti) stanoveného způsobu rádiové relace a zachování důvěrnosti režimu práce rádiových prostředků,

- rozmístění rádiových vyzařovacích prostředků mimo prostor míst velení a další.

Dílčí opatření předpokládala:

- zákaz používání těch kmitočtů (rádiových vln), které se dobře odrážejí od ionosféry ke spojení na blízké vzdálenosti,

- častou změnu provozních údajů, používaných volacích znaků, prověřovacích hesel a speciálních signálů k prověrce spojení,

- odstranění charakteristických zvláštností práce radiistů, atd.

Získané zkušenosti umožnily zformulovat celou řadu, na první pohled jednoduchých, avšak výjimečně důležitých pravidel, k zabezpečení utajení rádiového spojení. Mezi nejdůležitější patří:

- přísný zákaz vedení otevřených hovorů a předávání nezašifrovaných zpráv rádiovými prostředky,

- omezená činnost rádiových prostředků,

- nepřipustnost šablonovitosti ve způsobech rádiové korespondence současně se všemi účastníky,

- povinné vyčlenění záložných kmitočtů,

- udržování podle možnosti stanoveného způsobu práce rádiových stanic, atd.

Zvláštní místo v systému opatření, která byla uskutečňována k utajení sítí a spojovacích vedení mělo v minulosti maskování prostředků rádiového spojení před pozemním a vzdušným pozorováním nepřítele. Široce bylo využíváno ochranných vlastností terénu, pomocných materiálů, organických prostředků (sítí, závěsů, masek, atd.). Byl omezen okruh osob, které mohly používat technické spojovací prostředky.

Výjimečnou úlohu při zvyšování účinnosti rádiového maskování měla v minulé válce v průběhu operací Sovětské armády **rádiová kontrola**. K jejímu uskutečnění byly na podzim roku 1942 zavedeny ve štábech operačních stupňů velení tabulkové funkce dozorců pro spojení a také skupiny rádiové kontroly ve štábech svazů a svazků.

Kontrolu uskutečňovaly vyčleněné jednotky rádiového spojení místa rádiové kontroly sledováním určeného způsobu práce rádiového spojení s cílem prověřit požadavky utajení velení vojskům, režimy práce rádiových prostředků, plnění opatření rádiového maskování, norem provozu techniky a pravidel vedení korespondence.

Praxe boje potvrdila tyto nejdůležitější metody rádiové kontroly: nepřetržitost (pro zvláště důležité rádiové stanice), plánovitost (ve stanovených časových obdobích z hlediska práce rádiových prostředků), volnost ve vyhledávání (v celém pásmu kmitočtů kontrolovaných rádiových stanic), výběrovost (pozorování určitých rádiových stanic).

Stupeň splnění úkolů určených rádiové kontrole byl hodnocen zejména z hlediska včasnosti jeho uskutečnění, tj. splněním úkolů ve stanovené době. Konečným výsledkem práce míst rádiové kontroly bylo zhodnocení ochrany soustav rádiového spojení svazku (svazu) před průzkumem nepřítele, vypracování návrhů k odstranění příznaků možného průzkumu a zamezení narušení pravidel utajení velení vojskům.

Zkušenosti z druhé světové války a z lokálních válek potvrzují, že v rozvoji rádiové dezinformace, rádiové imitace, rádiové demonstrační činnosti a rádiového maskování s přihlédnutím ke změnám v prostředcích a způsobech vedení ozbrojeného zápasu se projevilo několik tendencí.

Značně byly zvětšeny možnosti rádiových prostředků v klamání nepřítele. Současně s růstem významu všech druhů maskování byly podstatně změněny také podmínky jejich uskutečňování. K nejdůležitějším faktorům, které měly za následek tyto změny můžeme zařadit:

- růst vybavenosti vojsk rádiovými prostředky,
- intenzivní rozvoj prostředků rádiového průzkumu,
- zkrácení času na přípravu a uskutečnění všech druhů maskování v kterémkoli štábu,
- široké zavedení prostředků automatizace do systému velení vojskům.

Rádiové klamání a rádiové maskování začaly zaujímat výraznější místo v celém systému maskování. Konkrétní cíle jsou určovány situací, zámyslem operace, možnostmi vojsk. Podíl opatření v klamání nepřítele vzhledem k utajení objektů a vojsk, jak potvrzují zkušenosti z minulých válek a cvičení, nepřetržitě roste. Kvalita takticko-technických vlastností rádiových prostředků se zlepšila a vzrostly jejich možnosti. V současné době komplex opatření v rádiovém klamání a rádiovém maskování musíme hodnotit jako jediný, trvale působící systém klamání rádiového průzkumu nepřítele a ochrany rádiového spojení vlastního systému velení vojskům.

Rozšiřuje se rozsah úkolů maskování, které řešíme s využitím rádiových prostředků, a také obsah používaných způsobů jejich uskutečňování. Zejména značnou různorodostí a lstí je charakteristická rádiová dezinformace. Vzrostl podíl rádiového spojení v systémech operačně taktického stupně velení, které jsou charakteristické rychlou a náhlou změnou situace, včetně rádiové. Z toho plyne, že doba na upřesnění a stanovení bojových úkolů vy-

konavatelům v rádiové dezinformaci v průběhu bojové činnosti výkonným orgánům se bude v těchto podmínkách značně zkracovat. Řešení problému je možné vidět v rozšíření určité samostatnosti uvedených stupňů velení při plnění úkolů klamání nepřítele za podmínky, že tato samostatnost nepřekročí rámec celkového plánu maskování nadřazeného stupně velení (štábu).

Jak potvrzují zkušenosti z minulých válek v souladu s možnostmi rádiových prostředků, které jsou u vojsk, mezi nejdůležitější úkoly rádiového klamání a rádiového maskování mohou v soudobých podmínkách patřit:

- vnutit nepříteli klamnou představu o rozmístění a bojové sestavě hlavního uskupení vojsk (sil), jejich stavu a záměrech velení,
- utajit uskupení vlastních vojsk a rozmístění prostředků ničení a uskutečňovaná opatření,
- donutit nepřítele, aby spotřeboval střelivo na klamně cíle,
- zabezpečit překvapivou činnost vlastních vojsk.

Úspěchu může být dosaženo kvalitní přípravou a přesným splněním plánovaných opatření v rádiovém klamání a rádiovém maskování v souladu s jinými opatřeními ke klamání nepřítele, která jsou uskutečňována podle jednotného plánu, pravděpodobností těchto opatření, jejich různorodostí, nešablonovitostí, účelným přístupem k stanovení způsobů a času jejich vykonání, centralizovaným řízením a systematickou kontrolou štábů.

Cíl rádiového klamání a rádiového maskování v operaci musí být přesně stanovený, rozhodný, reálný a musí odpovídat silám, prostředkům, rozsahu i času, který je vyčleněn na jeho uskutečnění.

Vzrůstající požadavky na zabezpečení odolnosti vojsk a dosažení překvapení v jejich činnosti se zahájením operace (boje) naléhavě vyžadují od teorie a praxe vojenského umění řešit problematiku dalšího zdokonalování všech forem a způsobů operačního maskování.